

Rechtbank Amsterdam

Zitting : 7, 8, 12 en 14 maart 2019

Parketnummers : 13/730084-14, 13/731070-15, 13/731088-15

Pleitnotities

Inzake:

Openbaar Ministerie
te
Amsterdam

tegen

W.F. Holleeder,

verdachte,

raadslieden:

S.L.J. Janssen & R. Malewicz

Opening Pleidooi

Edelachtbaar college,

1. Vandaag trapt de verdediging af met het pleidooi in de zaak van Willem Holleeder. Het is een omvangrijk stuk geworden, waarin geprobeerd is alle in de dossierstukken aanwezige relevante informatie te combineren met het onderzoek zoals dat er in de afgelopen jaren zowel bij de rechter-commissaris als hier op de zitting is geweest.
2. Probleem daarbij was niet zozeer die informatie te verzamelen en allemaal aan een papier toe te vertrouwen, maar om dat op een zodanige wijze te doen dat het in omvang enigszins behapbaar zou blijven en voldoende structuur zou hebben om de complexe dynamiek en samenhang die er tussen al die bewijsmiddelen die er in de loop van vele jaren zijn verzameld is geweest, te kunnen bespreken op een manier die voor iedereen te volgen is. Zelfs wanneer je over al die dossierstukken beschikt en van het merendeel of in ieder geval een aanzienlijk deel kennis hebt genomen, is het immers vrijwel ondoenlijk zowel het benodigde helikopter-perspectief te kunnen houden om het geheel te kunnen overzien, en tegelijkertijd op een zodanig detailniveau kennis te hebben van al die bewijsmiddelen en verklaringen dat een gefundeerd oordeel kan worden gegeven over de mate waarin en wijze waarop die bewijsmiddelen kunnen bijdragen aan de reconstructie van de werkelijkheid die het uiteindelijke doel van deze hele strafzaak is.
3. Die reconstructie van de werkelijkheid wordt bemoeilijkt door de ongekende dynamiek die al sinds vele jaren rondom Willem Holleeder plaatsheeft en die de laatste jaren een omvang heeft gekregen die zijn gelijke niet kent. Dat is ook de reden dat de verdediging de dag begonnen is met de visuele presentatie die u zojuist heeft gezien en gehoord. Wellicht dat u deze als enigszins dramatisch beschouwt, maar alles in die presentatie is afkomstig uit de reguliere media en heeft in de loop der jaren zijn weg naar het publieke domein dus al gevonden. Het zijn met andere woorden niet onze schreeuwende koppen, iconische beelden of gedramatiseerde weergaven van de werkelijkheid: alles wat u ziet heeft u al eerder gezien of had u eerder kunnen zien.

4. Er wordt in relatie tot die beeldvorming en tot Willem Holleeder regelmatig gesproken over het kunnen krijgen van een eerlijk proces. Er lijkt zelfs een min of meer van ons te worden verwacht dat wij ons bij Uw rechtbank gaan beklagen dat hij zo een eerlijk proces niet zou kunnen krijgen nu hij in de diverse media ontegenzeggelijk en stelselmatig als dader wordt geportretteerd. De serie Judas is wat dat betreft een nieuw dieptepunt in de wijze waarop in Nederland met verdachten in nog lopende strafzaken wordt omgegaan te noemen, na het ook al niet frisse toneelstuk, documentaires, het boek van diezelfde naam en de hype daar omheen, et cetera.
5. Normaalgesproken vinden velen daar van alles van, maar in dit geval brengt het gegeven dat Holleeder op een zo expliciete wijze wordt geportretteerd als pleger van meerdere ernstige misdrijven (en als een totale psychopaat en een grote – sorry voor het woord – klootzak) terwijl het onderzoek naar die feiten en naar die kwalificatie die daarmee samenhangt nog volop gaande is, nog maar nauwelijks enige beroering teweeg. Dat heb je als Willem Holleeder kennelijk maar te accepteren. Hetzelfde geldt voor journalisten die zich enerzijds als objectieve expert presenteren, maar anderzijds stelselmatig en ondubbelzinnig positie aan één kant van het verhaal innemen en alles vanuit die positie becommentariëren. Iedereen verdient er goed aan, en de vraag of dit nu een handelwijze is die zorgvuldig of maatschappelijk wenselijk moet worden geacht wordt niet of maar zeer sporadisch gesteld.
6. Ik ga daar verder niet al te veel woorden aan vuil maken maar eenieder die betrokken is bij het op deze wijze neerzetten van een verdachte – iemands wiens schuld nog niet is vastgesteld – zou er goed aan doen zich de vraag te stellen hoe deze ertegenaan zou kijken wanneer dit hem, haar of iemand die hij of zij kent zou overkomen. Je kan niet enerzijds de mond vol hebben over zorgvuldigheid, rechtsstaat en onschuldbeginsel, om dat alles vervolgens zonder blikken of blozen niet van toepassing op Holleeder te verklaren.
7. Willem Holleeder zal wat dit betreft niet de laatste zijn. Als een trend als deze is gezet en journalisten, opiniemakers, mediabedrijven en anderen die commercieel belang hebben bij deze vorm van berichtgeving en amusement in de gaten hebben dat zij er niet alleen aan kunnen verdienen maar er bovendien mee weggomen, kun je grif aannemen dat dit zich zal herhalen. Niet iets om als Nederlandse samenleving trots op te zijn of naar uit te zien.

8. Het idee dat een dergelijke wijze van berichtgeving in de media een eerlijk proces onmogelijk maakt komt voornamelijk uit landen waar sprake is van juryrechtspraak. De gedachte is dat van juryleden, gewone burgers die een doorsnede van de samenleving (zouden moeten) zijn, niet verwacht kan worden dat zij het beeld van een strafbaar feit of een verdachte dat in de media wordt neergezet kunnen losmaken van hetgeen zij op de zitting aan bewijs voorbij zien en horen komen. Dat gaat soms zelfs zo ver dat getracht wordt die juryleden in de weken of maanden dat zo'n zaak of zitting wordt behandeld helemaal af te schermen van die media en te verbieden kennis te nemen van wat op televisie, op de radio, in de bladen of op internet over zo'n zaak wordt gezegd.
9. In landen zoals Nederland, waar sprake is van professionele rechters, wordt als uitgangspunt genomen dat het probleem minder groot of zelfs non-existent is. Immers rechters zijn er in getraind dat onderscheid wel te maken, de beeldvorming in de media niet te betrekken bij de wijze waarop zij bewijsmiddelen in een zaak wegen en zich een eigen en niet bij voorbaat gekleurd beeld te vormen van de feiten en de verdachten waarover zij hebben te oordelen.
10. Hoewel de verdediging dat uitgangspunt onderschrijft en dus niet als verweer zal voeren dat geen sprake kan zijn van een eerlijk proces, bent u allen anderzijds gewoon mens en geen robot.¹ U heeft zich in de afgelopen jaren naar ik aanneem niet als een kluzenaar geïsoleerd van alles wat er in de media over deze zaak is gezegd, geschreven, geproduceerd en geroeptoeterd en een deel van die beeldvorming rondom Willem Holleeder zal u dus zeker hebben bereikt.
11. Misschien nog belangrijker is dat dit niet de eerste keer zal zijn geweest dat u de naam Holleeder in de media hoorde. Ook in de jaren voorafgaand aan deze Vandros-zaak, misschien wel in een periode dat u nog helemaal geen rechter was of nooit gedacht zou hebben dat u zich ooit in die rol een oordeel zou hebben te vormen over Willem Holleeder, zult u zijn naam voorbij hebben zien komen, vrijwel zonder uitzondering op een voor hem negatieve manier. In het filmpje waarmee wij vandaag begonnen heeft u behalve meer recente voorbeelden ook beelden uit het verleden kunnen terugvinden die destijds al dan niet tot u (kunnen) zijn gekomen.

¹ Althans daar gaan we tot het tegendeel bewezen is van uit.

12. Het is van belang te benadrukken dat de professionele distantie die u zich sinds uw rol als rechter in deze Vandros-zaak zonder twijfel oplegt in die eerdere periode niet of veel minder aanwezig zal zijn geweest. Dat is geen verwijt of een diskwalificatie (voor de verdediging geldt precies hetzelfde) maar wel een waarschuwing dat de gedachte dat het aanleggen van die distantie in deze zaak u zou wapenen voor de beeldvorming rondom Holleeder zoals die al veel langer bestaat, in die zin riskant is dat u de invloed die deze eerdere beeldvorming minst genomen op u zou kunnen hebben gehad daarmee zou miskennen of in ieder geval onderschatten. U hoeft zich daar niet eens bewust van te zijn: het gevaar van beeldvorming als deze zit juist in de wijze waarop deze u jarenlang kan hebben bereikt en u onbewust kan hebben of misschien wel heeft beïnvloed.
13. Zonder de bron van overtuiging te hoeven identificeren zou u bij uzelf te rade moeten gaan welk beeld u van Willem Holleeder had *voordat* u uw rol als zijn rechter in deze zaak op u nam, en voordat u voor het eerst een dossier opensloeg om kennis te nemen van de bewijsmiddelen die in zijn zaak worden opgevoerd. Ik durf de stelling aan dat de kans groot is dat dit geen positief beeld zal zijn geweest, maar het beeld van iemand die op zijn minst betrokken is geweest bij een ontvoering en meerdere afpersingen en waarschijnlijk ook bij verschillende moorden. Het beeld van de harde, geslepen en gewiekste beroeps crimineel, waar het Openbaar Ministerie ook in requisitoir weer zo op heeft gehamerd.
14. Zoals het vrijwel onmogelijk is dat die beeldvorming geen enkele invloed op u heeft gehad, geldt dat voor getuigen in en buiten het criminele milieu uiteraard eens te meer. Ik kom daar op een later moment nog over te spreken, maar duidelijk zal zijn dat de media uitlatingen in de afgelopen 20 jaar ook die getuigen bereiken en ook bij die getuigen een bepaald beeld van Holleeder oproepen, het beeld dat zij al hadden bevestigen of wat zij over hem dachten te weten juist ontkrachten. Dit alles terwijl die getuigen zich de hierboven genoemde professionele distantie die Uw Rechtbank zich wel oplegt in veel mindere mate zullen betrachten, voor zover zij zich überhaupt al de vraag stellen in hoeverre hun overtuigingen nu voortkomen uit hun eigen waarnemingen, of toch hoofdzakelijk het gevolg zijn van dingen die zij hebben gehoord van anderen, die dat op hun beurt ook weer van anderen of uit de media hebben vernomen.

15. Dat onbewust voorafgaand aan de zaak al gevormde beeld is juist zo problematisch in verband met de uit de psychologie bekende *confirmation bias*: de wijze waarop het menselijk brein de neiging heeft informatie te zoeken, te interpreteren, te waarderen en te herinneren op een manier die de al bestaande eigen ideeën en hypotheses bevestigt. Juist in een dossier als dit, dat voor het overgrote deel bestaat uit verhalen van mensen over gebeurtenissen die op zichzelf geen grond bieden voor ondubbelzinnige conclusies maar die interpretatie behoeven om deze te kunnen duiden, is het risico dat dat eerder gevormde beeld of die eerdere veronderstelling over hoe dingen zijn gegaan aan die interpretatie en daarmee die conclusie voorafgaat levensgroot. Sterker nog: dat is een mechanisme dat we in deze zaak keer op keer bij getuigen zien gebeuren, en dat ook dreigt wanneer u de bewijsmiddelen interpreteert vanuit een eerder al gevormde overtuiging.
16. Dit alles maakt dat Uw Rechtbank u meer dan in welke zaak ook los zal moeten maken van alles dat u denkt te weten over Willem Holleeder, los zal moeten maken van het beeld dat u van hem of van de feiten zoals die zijn gepleegd heeft, los zal moeten maken van de overtuiging die er bewust of onbewust al voordat u de bewijsmiddelen heeft beoordeeld ingeslopen is, en de zaak objectief op de merites van die bewijsmiddelen dient te beoordelen. U dient met andere woorden meer dan in andere zaken waarin de ongekende mediadynamiek die deze zaak heeft gekend geen sprake is, moeten waken voor het mechanisme dat de overtuiging aan het bewijs voorafgaat, in plaats van dat u die overtuiging op dat bewijs baseert. Een opdracht waarvoor u zich in elke strafzaak geplaatst ziet, maar die hier veel meer van u vergt dan in de meeste andere zaken het geval is.
17. Wij menen op grond van het requisitoir van het Openbaar Ministerie te mogen stellen dat de officieren van justitie er niet in geslaagd zijn zich een dergelijke distantie op te leggen en dat zij het bewijs wel degelijk (geheel) interpreteren vanuit de overtuiging dat Holleeder aan alles waarvan hij in de loop der jaren is beschuldigd inderdaad schuldig is. Keer op keer is zichtbaar dat uit verklaringen van getuigen slechts die onderdelen worden gehaald die in dat beeld passen, zonder daar hetgeen diezelfde getuigen daar op andere momenten over hebben gezegd bij te betrekken, zonder de vraag te behandelen in hoeverre die verklaringen zich verhouden tot andere bewijsmiddelen, en zonder een kritische beschouwing van de omstandigheden waaronder die verklaringen tot stand zijn gekomen.

18. Bewijsmiddelen die niet passen in het beeld dat het Openbaar Ministerie wil neerzetten worden gewoon onbenoemd gelaten en genegeerd, ook wanneer die bewijsmiddelen in een eerder stadium nadrukkelijk aan de orde zijn geweest als belangrijk voor het thema dat het openbaar ministerie op dat moment bespreekt. Wanneer in eerdere juridische procedures gerechtelijke beslissingen zijn gewezen waarin die getuigen expliciet en gemotiveerd als onbetrouwbaar zijn beoordeeld laat het Openbaar Ministerie dat onvermeld. Je zou als advocaat (terecht) niet weg komen met een zo eenzijdige benadering van bewijsmiddelen, maar kennelijk rekent het Openbaar Ministerie er op dat Uw Rechtbank daar niet al te zwaar aan zal tillen.
19. Zelfs wanneer het Openbaar Ministerie moet erkennen dat een bepaalde lezing van de gebeurtenissen na onderzoek niet aannemelijk is geworden (aanwijzen Deurloostraat) volgt uiteindelijk telkens de bocht dat het desalniettemin tóch zo is dat Holleeder op een kwalijke wijze bij die gebeurtenis betrokken is geweest. Wij zullen dat mechanisme de komende dagen uiteraard herhaaldelijk benoemen.
20. De moeite die het Openbaar Ministerie zich in de eerste 35 pagina's (!) van het requisitoir heeft getroost om Willem Holleeder als een stelselmatige leugenaar neer te zetten zien wij in datzelfde licht. Nog los van het feit dat het niet zonder betekenis is dat het Openbaar Ministerie diens eigen bewijspositie kennelijk zo inschat dat zij het nodig hebben de ontkenning van Holleeder bij de hem tenlastegelegde moorden betrokken te zijn geweest als bewijs in zijn nadeel aan te merken, is de grond waarop dat gebeurt wankel te noemen. Regelmatig komt het neer op de constatering dat zijn manier van spreken, waarbij hij gemakkelijk en snel en met een zekere stelligheid uitlatingen doet, niet overeenkomt met het de eisen die het Openbaar Ministerie daaraan zou willen stellen en die ik enigszins kort door de bocht als van een haast wetenschappelijke zorgvuldigheid zou willen aanmerken.
21. Meest treffende voorbeeld is natuurlijk de koffie-kwestie. Ondanks dat ik nauwelijks kan geloven dat we het daar over hebben in een strafzaak waarin een verdachte wordt beschuldigd van betrokkenheid van niet minder dan zes moorden, stip ik deze dan toch ook maar aan nu het gewicht dat het Openbaar Ministerie daar aan hecht tekenend is voor de wijze waarop die bewijsvoering plaats heeft.
22. Ik breng u in herinnering dat de hele kwestie aan de orde kwam naar aanleiding van de verklaring van Van Lent dat het de bedoeling zou zijn Holleeder te liquideren bij zijn moeder, waar hij

elke zondag koffie zou drinken. Dat deed Holleeder echter helemaal niet (zijn broer Gerard overigens wel), reden dat hij reageert met de mededeling dat hij nooit koffie drinkt, hetgeen het Openbaar Ministerie vervolgens triomfantelijk kon weerleggen nu uit opgenomen gesprekken volgt dat hij in de afgelopen 20 jaar wel dergelijk enkele malen koffie heeft gedronken.

23. Dat Holleeder zo gemakkelijk voor de vuist weg dat zeer incidentele kopje koffie of espresso dat hij heeft genuttigd niet betreft in zijn korte antwoord, maakt dat antwoord inderdaad niet volledig, maar daaruit volgt natuurlijk niet dat hij stelselmatig liegt. Je zou bijna denken dat wij nu bewijs zouden moeten gaan aanleveren dat hij inderdaad zodanig weinig koffie drinkt dat dit het predicaat 'nooit' bijna (en in zijn manier van spreken: helemaal) zou verdienen, door in al die opgenomen gesprekken alle momenten er uit te halen dat hij geen koffie bestelt, door verklaringen op te nemen van de bewaking hier in de bunker dat hij bij alle zittingsdagen in de afgelopen anderhalf jaar nooit één keer koffie heeft gedronken, door getuigen daarnaar te vragen, maar op een dergelijk betoog zit u vast niet te wachten (ikzelf in ieder geval niet).
24. Zijn gemakkelijke manier van spreken wordt ten onrechte tot een betrouwbaarheidsthema verheven, net zoals dat gebeurt bij de wijze waarop hij vanuit zijn leven in het criminele milieu tegen zaken aankijkt (het niet in de drugs zitten versus het uitlenen van geld waarmee drugstransporten worden opgezet), uitlatingen over etentjes waarvan het vreemd zou zijn dat hij zich die 15 jaar na dato niet meer herinnert (Okura), het moment waarop hij wel of niet iets zou hebben getekend over de totstandkoming van de film (en waarvan uit de opgenomen gesprekken juist blijkt dat hij inderdaad niet weet of en wat hij heeft getekend), het gebruik van een woning (met als 'hard bewijs' dat hij zou liegen een observatie die stelt dat hij 'in de richting van garageboxen' rijdt die behoren bij die woning), het wel of juist niet willen noemen van namen (sowieso niet goed, als hij ze niet noemt verhult hij belangrijke informatie en verhindert toetsing van wat hij zegt, als hij ze wel noemt gaat hij 'met kennelijk gemak voorbij aan zijn eigen regel'), et cetera.
25. Het Openbaar Ministerie zal alles aangrijpen om hem zo te *framen* dat dit behulpzaam kan zijn in de gewenste bewijsconstructie, waarbij al die onderdelen van zijn verklaringen die wél geverifieerd en wél juist zijn gebleken uiteraard buiten beschouwing blijven. Dat leidt immers maar af van de gewenste conclusie. Ook hier: eerst de overtuiging, dan het bewijs.

26. De verdediging spreekt opnieuw het vertrouwen uit dat Uw Rechtbank wél in staat zal zijn te beginnen met het bewijs en van daaruit tot een oordeel zal komen, in plaats van andersom. Dat u hetgeen wij vandaag en de komende dagen aan u zullen voorhouden niet zult aanhoren vanuit een al gevormde overtuiging over schuld of onschuld van Willem Holleeder, maar die overtuiging zult baseren op het geheel aan bewijsmiddelen, in hun onderlinge samenhang gezien, zoals deze de afgelopen jaren zijn besproken, zoals het Openbaar Ministerie die aan u heeft voorgelegd en zoals ook wij dat in pleidooi aan u zullen voorleggen. Dat u recht zult doen op basis van het bewijs en niet op basis van het beeld dat diverse betrokkenen, zowel getuigen als journalisten als productiebedrijven, van hem hebben willen neerzetten. Dat u hem dat eerlijke proces, dat in deze beslissende fase natuurlijk neerkomt op een zorgvuldige en objectieve besluitvorming op basis van de feiten, zult geven.
27. De komende dagen zullen wij de wijze waarop door de verdediging en door de heer Holleeder tegen het dossier en de daarin opgevoerde getuigen wordt aangekeken met u doornemen. De indeling van dat pleidooi is als volgt:

Opening

Bijzondere getuigen I: De kroongetuigen La Serpe en Ros

*Bijzondere getuigen II:
Holleeder en den Hartog, Endstra, bedreigde en/of anonieme
getuigen*

*Thema I: dossier Viool (in vogelvlucht want reeds
voorgedragen 14 juni 2018)*

*Thema II: dossier Enclave (in vogelvlucht want reeds
voorgedragen 6 sept. 2018)*

Thema III: dossiers Fazant / Boeddha, Agenda en Perugia

Thema IV: criminele organisatie

Benadeelde partijen

Afsluiting en conclusie

28. Te beginnen dus met het eerste deel waar we de rest van de dag aan zullen besteden: de kroongetuigen.